

Деякі питання боротьби з тіньовою економікою

Розглядаються питання боротьби з тіньовою економікою та дії спрямовані на призупинення негативних явищ в економіці.

тіньова економіка, незаконні операції, тіньовий обмін валюти; нелегальний експорт капіталу, неповернення валютних коштів, шахрайство з фінансовими ресурсами; нецільове використання бюджетних коштів

Суттєву перешкоду забезпеченню сталого розвитку економіки становить поширення в Україні такого негативного соціально-економічного явища, як тіньова економіка. Про це свідчить обсяги продукції та фінансових ресурсів, які обертаються в тіньовій сфері.

Актуальною проблемою є те, що досить велику кількість операцій, які можна віднести до тіньових, можливо здійснювати в легальному нормативно-правовому полі, а доведення факту здійснення тіньової діяльності потребує значних зусиль органів виконавчої влади.

Функціонування тіньової економіки поряд з легальною призвело до таких негативних наслідків, як зменшення в структурі доходів бюджету частки податкових надходжень, що є важливою проблемою сучасного етапу розвитку.

Аналіз останніх досліджень. Проведений нами аналіз публікацій з проблем тіньової економіки в Україні дають підстави вважати, що існує багато можливостей її значного скорочення. Так, наприклад В.І. Павлов дав загальну характеристику тіньового бізнесу в економіці[4]; О.В. Скорук вивчав основні проблеми тіньової економіки[6]; О.В. Засанська обґрунтувала теоретичні основи боротьби з тіньовою економікою[2]; О.М. Коркоц звернув увагу на основних напрямках формування організаційно-економічного механізму виявлення та попередження тіньової діяльності[3]; І.М. Дегтяр запропонував шляхи подолання тіньової економіки[1]. Феномен тіньової економіки та проблеми її запобігання розглядались також у публікаціях таких вчених: В. Базилевич, І. Мазур, О. Черевко, Є. Романів[5]. В той же час використання зарубіжного досвіду досліджена не на достатньому рівні

Метою нашого дослідження є дослідження зарубіжного досвіду боротьби з тіньовою економікою. З реальними причинами тінізації економіки безпосередньо пов'язується таке ключове поняття, як механізми одержання тіньових прибутків. Найбільш поширеними серед них на сьогодні ми вважаємо є: приховання прибутків від оподаткування; незаконні операції, тіньовий обмін валюти; нелегальний експорт капіталу, неповернення валютних коштів, шахрайство з фінансовими ресурсами; нецільове використання бюджетних коштів. Тому, питання боротьби з тіньовою економікою та дії, спрямовані на призупинення негативних явищ, на даний час недостатньо освітлені.

Виклад основного матеріалу. Під тіньовою економікою слід розуміти економічну діяльність, яка пов'язана з незаконним привласненням особою, або групою осіб частини створеної вартості або частки майна через різного роду викривлення об'єктивної інформації про рух грошових коштів та матеріальних цінностей,

відповідних законодавчих норм і нормативів, схем корисливого перетікання капіталів, здійснення яких не підпадає під кримінальну відповідальність, але зумовлює матеріальні втрати державних або підприємницьких структур та окремих громадян. Тому, безумовно, важко визначити реальні обсяги тіньової економіки, згідно даних офіційної статистики. Вивчення динаміки обсягів тіньової економіки України у 2003-2010 рр., дає змогу відзначити, що її масштаби за цей період були неоднакові і змінювалися нерівномірно (рис. 1).

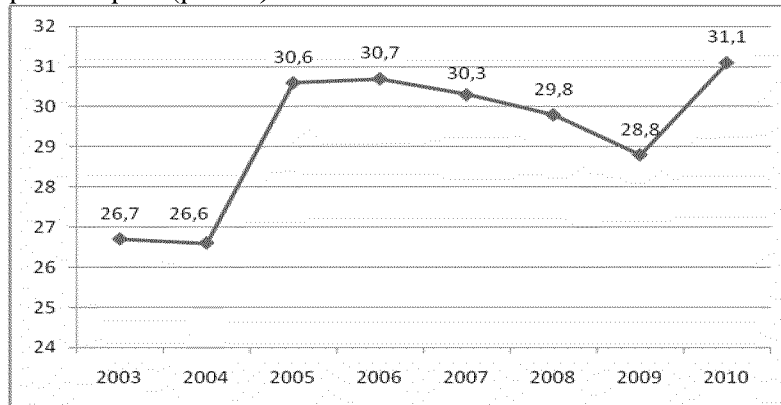

Рисунок 1 – Обсяги тіньової економіки в Україні у 2003-2010 рр., визначені структурним методом, % від ВВП

Основними чинниками, які зумовлюють збільшення тіньових операцій, на наш погляд є: недосконалість правового регулювання економічної сфери; знецінення обігового капіталу в результаті інфляції; штучність курсу національної грошової одиниці і жорсткі грошово-кредитні відносини; фіскальний характер податкової політики; нерозвиненість фондового і страхового ринків; негативне зовнішньоторговельне сальдо і нелегальний переказ валютних коштів за кордон та інші.

Як видно з рисунку 1, в період з 2003-2004 рр. значних змін у негативній частині економіки не відбулося, в період 2004-2005 рр. обсяги тіньової економіки значно підвищилися, а з 2005-2009 рр. з'явилися деякі тенденції до зменшення. Однак, в період 2009-2010 рр. відбулося реальне їх підвищення.

В період з 2003-2010 р.р. динаміка обсягів тінізації економіки України зумовлена зміною рівня економічної стабільності в країні; зокрема, зростання її обсягів. Це було зумовлено негативним впливом кризи на фінансових ринках та прискоренням інфляційних процесів в економіці України. Порівнюючи результати масштабів тінізації економіки в Україні у 2009-2010 р.р. розрахованих за даними Міністерства економіки України [8] можна відзначити, що спостерігається зростання обсягів тіньової економіки.

Незважаючи на значні зусилля в країні у боротьбі з тіньовим сектором економіки в Україні, що спрямовані на детінізацію економіки, рівень тіньового сектора, порівняно з іншими країнами, залишається ще значно високим. Тому українському уряду, дії якого спрямовані на зменшення масштабів тіньової економіки, треба врахувати позитивний досвід зарубіжних країн та підходити до цього процесу системно й комплексно, зокрема:

1. Використовуючи досвід США, посилити роль державних спеціальних служб у контролі за поширенням тіньової економіки в країні та їх взаємодію із державною структурою в цілому. Так, у США співробітники служб безпеки, таких як ФБР та ЦРУ, дуже часто працюють у відомих американських концернах та корпораціях, тим самим контролюючи їх діяльність. Щодо України, то схожі функції на нашу думку повинні

виконувати співробітники Служби безпеки України та Державної служби по боротьбі з економічною злочинністю.

2. Використовуючи досвід Німеччини, оптимізувати податкову систему. Через те, що в Україні високі ставки податків і платежів, високі ставки відрахувань з фонду заробітної плати, складний механізм обчислення розмірів податків тому, суб'єкти господарювання намагаються уникнути оподаткування. Якщо в країні невисокий рівень оподаткування, відсутні або зведені до мінімуму адміністративні бар'єри, прозора та проста процедура створення, реорганізації й ліквідації підприємств, то мотивація підприємців до приховування своєї діяльності у тіні мінімальна [5, ст. 166].

Висновок. Таким чином, реалізація зазначених пропозицій дозволить Україні зменшити рівень тіньової економіки в країні. Перспективи подальших розробок у цьому напрямі полягають у більш структурованому та детальному описі кожного із запропонованих шляхів, розробці поетапних операцій, які акумулювали б діяльність влади та громадян нашої держави в вирішення проблеми попередження і боротьби з тіньовою економікою.

Список літератури

1. Дегтяр І.М. Шляхи подолання тіньової економіки – забезпечення економічної безпеки країни / І.М. Дегтяр // Формування ринкових відносин в Україні. – 2010. - №4. – С.64-67.
2. Засанська О.В. Теоретичні основи боротьби з тіньовою економікою / О.В. Засанська // Актуальні проблеми економіки. – 2009. - №5. – С.76-84.
3. Коркоц О.М. Напрями формування організаційно-економічного механізму виявлення та попередження тіньової діяльності в Україні / О.М. Коркоц // Формування ринкових відносин в Україні. – 2010. - №11. – С. 29-33.
4. Павлов В.І. «Тіньовий» бізнес в економіці України / В.І. Павлов // Економіка та держава. – 2009. - №3. – С. 8-10.
5. Приварникова І.Ю. Тіньова економіка України: причини, обсяги та шляхи їх зниження / І.Ю. Приварникова, К.В. Степанюк // Держава та регіони. Серія: Економіка і підприємництво. – 2010. - №2. – С. 163-167.
6. Скорук О.В. До проблем тіньової економіки / О.В. Скорук // Науковий вісник БДФА. Економічні науки: збірник наукових праць. – Чернівці: Технодрук, 2009. – Вип.1. – С.469- 477.
7. Швабій К.І. Дослідження структури тіньового сектору економіки / К.І. Швабій // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – №3. – С.115-122.
8. Тенденції тіньової економіки в Україні [Електронний ресурс] / Департамент макроекономіки. Відділ економічної безпеки та детінізації економіки.

В. Липчанский, М. Фильштейн

Некоторые вопросы борьбы с теневой экономикой

В данной статье рассматриваются вопросы борьбы с теневой экономикой и действия направлены на приостановление негативных явлений в экономике.

V. Lipchanskiy, M. Filshtein

Some of the fight against the shadow economy

In this article discusses the fight against the shadow economy and the actions are aimed at the suspension of the negative phenomena in the economy.

Одержано 15.02.12